

A KEGYÚRI PAP

Péterfy Károly pusztakamarási lelkipásztornak fia Péterfy László lelkipásztor-helytörténész és Péterfy Ferenc lelkipásztor-tanár által hátrahagyott emlékiratai és unokája Péterfy László szobrász és festőművész szóbeli információi alapján lejegyezte: Szász István Tas.

A Kemények Pusztakamarásra költözése a református egyház életében is fontos pillanat volt. A pusztakamarási egyházat ugyanis nem a híveknek kellett eltartani. A kegyúr, az öreg Kemény Gyula báró, ki a református egyháznak családi hagyományuk szerint is támasza volt, nem csak templomot építtetett és papilakot, de a lelkipásztort és családját is eltartotta. Ennek az eklézsiának ez volt az igazi értéke. S ami még ennél is több, a báró már a teológián kinézte magának a megfelelő tehetségű papot.

1892-ben így került oda Péterfy Károly tiszteletes urunk.

Péterfy Károly jeles erdélyi székely család sarja volt. A kibédi Péterfyek nemességüket 1419-ben kapták, midőn „kardjával levágá a török generációkon keresztül férfitagjai, szinte sorsszerű vérüket s adják életüket a dulkan az idők s a háborúk ritkábbá válnak és megváltozik. Már nem vonulnak hadba, s János önszerveződése is átkul. családban egyre gyakor- református lelkészként amint azt Péterfy László lelkipásztor írja: a kardot

Péterfi Miklós a harcmezőn: vezért Ikáchot.”. Hosszú követhető, amint a család következetességgel hullajtják haza védelmében. Aztán formindennapos élet részévé vált a hadviselés jellege is pixidáriusok és lófők Zsigmond után a székelyek Ettől az időtől kezdve a ribbá válik, hogy a fiak szolgálják a közösséget vagy nemrégén elhunyt nagykendi az ige fegyverére cserélik.

Kibéden a család nevét még utcanév is őrizi, van Péterfi szoros, de dülőnevek is fennmaradtak, mégpedig a Péterfi kert és a Péterfi kűs ház. Nemességükkel egyidős nemesi címerük is, a kettős osztású pajzsban egyik oldalon álló, s kezében kardot tartó arany oroslánál, túloldalon három csillaggal, és a címer tetejét díszítő koronán behajlított karral,

mely felemelt kardot tart. A getlenül, ősi székely jogon is Székely Oklevéltár is tanús- utóbb már primipilusok (lófő

Péterfi Miklós és utódai tartoznak, tehát tisztség- ben földbirtokper nyomán jól követhetően jegyzett – 6. tünk hősenek nagyapja 1802-lelkészi diplomát és Viski szolgál Vadasdon egy sze- bíró eklézsiát, de közel van a mét kiegészíti. Egyébkén a ként őrzik, hogy minden néhány tíz kilométeres maradni. Péterfy Elek tiszteletes a szegény eklézsia ellenére szép templomot épít a falunak. 1880-ban hal meg és a vadasdi temetőben sírköve az 1960-as évekig marad fenn. Itt kell megjegyznem, hogy dédunokája Péterfy László, ki a művészet mellett a néprajzi

Régi dokumentum
Péterfi Miklós viselt dolgairól

Péterfyek azonban ettől füg- nemesek voltak, amint arról a kodik. Először pixidáriusok, székelyek).

a Jenő nem Szomrú ágához viselők. Miklósnak az 1554-oklevélben említett Albert – leszármazottja Elek, történe- ben születik. Enyeden szerez Júliát veszi nőül. 48 éven át rény anyagi adottságokkal kibédi birtok, mely jövedel- Péterfyek családi hagyomány- leszármazottjuk igyekezett körzetben Kibéd közelében

tudományoknak is jeles ismerője, saját rajzaival adott ki igen érdekes könyvet: Marosszék régi sírkövei címmel. Jókor, mert rá két évtizedre az akkor lerajzolt sírkövek és egyéb síremlékek töredéke maradt csak fenn.

A XX. század vége felé eltelt két évtized tehát pusztítóbb volt, az előző két évszázadnál.

Péterfy Elek 1802-1880

Péterfy Lajos 1837-1910

1837. november 15.-én születik meg Vadasdon Péterfy Lajos, történetünk hősnének édesapja. 1858-ban jeles eredménnyel érettségizik a Marosvásárhelyi Református Kollégiumban. Az ugyanitt elvégzett theológiai előkészítő év után Nagyenyeden 1862-ben első osztályú érdemfokozattal bocsáttatik gyülekezeti szolgálatra. Vásárhelyen egy évig köztanítóskodik és dicséretes eredménnyel oktat. Ezután Pergő Márton mezőszácsvai pap 1843-ban született Mária nevű lányát veszi nőül. Négy leánya (Jolán, Róza, Klára és Ilona) és egy fia születik. Az 1868. március 7.-én született fiú neve Károly. Az anya gyermekágyi lázban Károly Ilona nevű húgának születése után meghal, s így egyedül marad az öt árva.

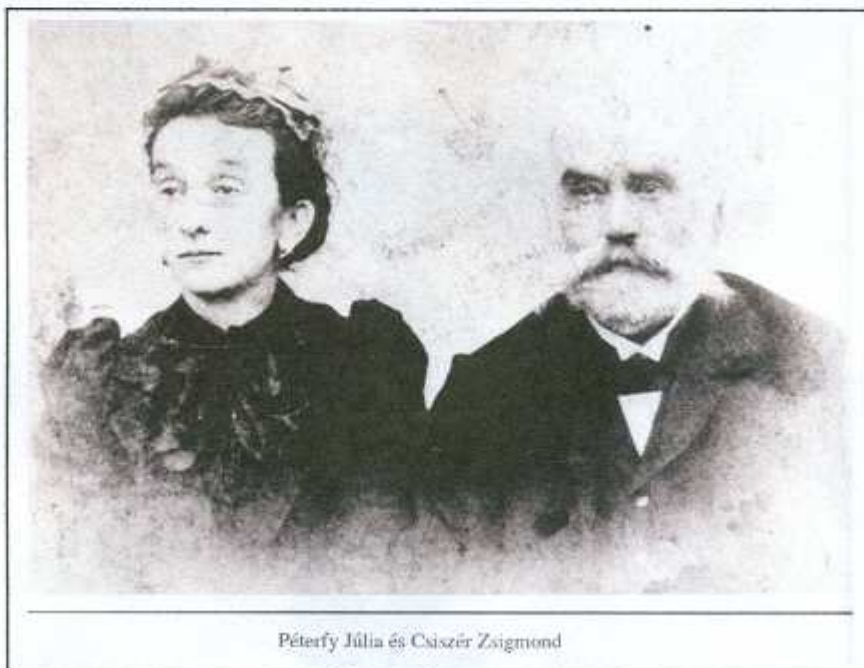
Péterfy Károly tiszteletes urunk később erről így vall: „Szomorúan szólnak a harangok a kis falu tornyában. Nagy népcsoport vonul végig az utcán, koporsót kísérek. A búsan fűvő szél a szerető férj és öt kis árva ajkáról vitte magával a zokszót. Könnytől ázott szemmel lépdél a gyászoló férj, zokogva követték az anyátlanok, kiket ama koporsó árvákká tett. A síró árva gyermekek mi voltunk, a koporsó édesanyánk koporsója.” Péterfy Lajos nem nősült újra. Nem akart mostohát a gyermekeknek. Az árvákat a rokonság nevelte fel.

Közülük Ilonát a Pergő nagyszülők vették magukhoz s korán (1891) férjhez is adták. Ő került elsőként kapcsolatba Pusztakamarással. Sajnos nem boldog kapcsolatba. Férje –Máté János pusztakamarási tanító – könnyelmű és italozó életmódot folytatott. Emiatt el is váltak. A Pusztakamarásról Torboszlóra hazatérő Ilona nénire, ki szemefényét, egyetlen fiát az első világháborúban veszít el, a családtörténetben szeretettel emlékeznek.

A legnagyobb leányt Jolánt és Károlykát apjuk gyermektelen leánytestvére Péterfy Júlia, Csíszér Zsigmond jómódú parajdi lelkipásztor felesége veszi magához. Később a kibédi papné – Viski Rozália – által nevelt Róza is ide kerül, nevelőanyja halála miatt. A Csíszér házaspár a kor szellemében a lányokat a háztartási munkára neveli, Károlykát viszont fiúként, ahogy a történetet leíró Péterfy Ferenc mondja: „maguknak” nevelték. Mindent megkap és

mindent elérhet s testi, szellemi téren egyaránt rendkívüli adottságai így és ennek szellemében teljesebben ki. Tanulmányait kiváló eredményekkel és erős ambíciókat dédelgetve végzi. Megszokja, hogy mindenütt és mindenben ő legyen a legkiválóbb.

Péterfy Júlia és Császár Zsigmond

Ez a gyarapodó értékek mellett, mint az a szürke tömegből kiválni képesek esetében oly gyakori, azzal a hátránnyal jár, hogy túlzottan erőteljes és alkalmazkodni nehezen képes személyiséggé, öntörvényűvé válik. Akaratát mindenkivel szemben keresztülviszi, de magányos. Az udvarhelyi gimnáziumban eltelt nyolc év után nem kétséges, hogy mint megannyi öse és nevelőapja, ő is a papi pályát választja (Egyébként a nagy Péterfy család 33 papot adott a magyarságnak, kiknek jelentős része tanár is volt). Így aztán a nagyenyedi teológiai főiskolán tanul újabb négy éven át. Kitűnő diplomával végez. Mindenki véleménye szerint nagyívű pálya áll előtte. Azonban mint azt az életéről író fia – Ferenc – elmondja, az eddigi események melegágyai lehettek a Péterfyekre amúgy is jellemző kurucos szellem kibontakozásának. Úgy a nevelő szülők, mint az élet elhalmozta minden jóval és nem ismerte meg az önuralom korlátait. Ez meg is határozta későbbi sorsát.

Átmeneti kolozsvári tevékenykedés után a vele nagy terveket szövő Erdélyi Egyházkerület is ajánlja a Kemény bárók kegyúri papjának Pusztakamarásra. A bárói család ekkor már több mint negyedszázada itt él, miután tisztartójuk Szász Ferenc felvirágoztatja ezt a birtokukat és felépítteti a kastélyt. Ismét a családtörténet író fiút idézem: „Apámat nem a pusztakamarási nép választotta papjává, kegyúri eklézsia volt, a Kemény bárók birodalma. Ők építtették a gyönyörű, művészi faragásokkal díszített templomot, amelyben ott pompáznak a magyar arisztokrácia címerei, az ő adományukként állt a falu közepén a kényelmes papi lakás, hatalmas belsőiségekkel, kerttel, és ami a legfontosabb: ők fizették a lelkészt, gondoskodtak annak családjáról. Ebben volt a kamarási lelkészi állás igazi értéke.”

1892-t írunk. Magyarország a boldog békeidőket éli. Az arisztokrácia ragaszkodik feudális csipkerózsika álmához. Az egyház is ennek szolgálatában áll. Nem véletlen, hogy legtehetségesebb papját a református egyház is ajánlja erre az állásra. Egyházpolitikai céljaik vannak vele.

Az első évek kényelmesen telnek. Magától értetődő számára, hogy reggel felsétál a kastélyba, ahol a bárói család társaságában inasok szolgálják fel a reggelit. Ezután a kastélyban, vagy annak kertjében olvasgatva képezi magát, vagy készül a szolgálatra. Így

várja az ebédre szóló kisharangot. Péterfy László szobrászművész, Péterfy Károly tiszteletes urunk unokája még emlékszik a park fájára mely alatt nagyapja egykor üldögélt, s ottjártakor még a pad is megvolt. Hogy ma ott mi látható, arról nem itt kell beszélünk.

Közben azonban a mezőség egy innen nem olyan távoli szegletében is halad a történelem. A cintosi Kemény birtokot már nem Lécfalvi Gyárfás István vezeti, ő rég kiköltözött a temetőbe. Utóda Luczay Albert, kinek Hegedüs Ágnessel kötött házasságából születik meg Gizella nevű leánya. Gizella 1894 tavaszán éppen befejezi kolozsvári tanulmányait, és

felvételét várja a képzőművészeti iskolába, amikor imádott édesapja megjelenik nála egy igen csinos és művelt fiatalemberrel, Péterfy Károly pusztakamariási lelkipásztorral. A fiatalok élete ettől a perctől kezdve egy irányba fordul. Hamar peregnek az események és 1894 július elsején már esküvőt tartanak. Az öreg Kemény Gyula báró rendkívül elégedett papja választásával. Péterfy Ferenc a kitűnő tollú emlékiró utód így szól erről:

„Az esküvő szép volt. Mintha a Mezőség megfélekedezett volna szürke egyhangúságáról, e napon minden pompázott. Zsúfolásig telt a kis templom, ahol

rokonok, ismerősök, báméskodók szorongtak. Minden tekintet az úrasztala előtt álló párra szegeződött. Volt min csodálkozzanak! Nádszál egyenesen, törékenyen állt a gyermeklány meghökkenítő szépségével. Fekete, vastag szálú haja ívelte körül arcát, amelyen nagy elmélázó, sötéten fekete komoly szemei voltak leglenyűgözőbbek. A fehér koszorú és a menyasszonyi ruha kiemelték e határozott, öntudatos arcot, amelynek tekintete az édesapjával ölelkezett. Kirívó ellentéte volt a mellette álló férfi, tömör zömökségével, szőke

hajával, feltűnően fehér arcszínével, világoskék, titkokat rejtő szemeivel, fekete öltönyével, amiből csak inge gallérja és mandzsettái világítottak ki. Tökéletes emberpár. Komoly tekintetükben megelégedés, elszántság. Lélekben mindketten felkészültek a közös életre. ...stb.” A fiatalasszony hamarosan a bárói család kedvence lesz. Finomsága, rendkívüli műveltsége magával ragadja környezetét.

Péterfy tiszteletes úr, ki ehhez apósától minden segítséget megkap, gazdálkodni is akar. Ezen a téren is meg akarja mutatni mire képes. Már az első gyermek jelei is mutatkoznak. Közben Budapestet is megjárják.

Az 1895-ben megszülető gyermek is a Károly nevet kapja. Sajnos azonban a diftéria 16 hónaposan elviszi. Aztán sorra jönnek a gyermekek 1896-ban Gizella, 1898-ban Zsigmond, ki még ebben az évben meghal, aztán 1899-ben Béla. Ő egyéves korában hal meg. 1901-ben jön Aranka, 1903-ban Julianna (Lili) és 1905-ben Lajos, tehát 10 év alatt hét gyermek, s az első három fiú meghal.

A gazdálkodás iránti lelkesedés is kihuny. Alkata erre nem alkalmas. Túlzottam jóhiszemű és nincs üzleti érzéke, írja róla fia. Eleinte ennek ellenére idillinek tűnik a kép. A gyermekek elhalálózását a család Istenben megnyugodva fogadja el. Ők mindnyájan a pusztakamarási temető lakói. Az élő gyermekek sok örömet szereznek. A kastélyban együtt játszódhatnak a bárói csemetékkel.

Luczay Gizella kislánykorában

idős Sütő Andrásné konfirmációi képe
Péterfy Károly tiszteletes úrral

pap és az ifjú kegyúr között. A családnak azonnal el kellett hagynia Pusztakamarást. Ekkor már 1906-ban jártunk. A keménytermészetű pap, hattagú családjával a bizonytalan választotta és kiadta a parancsot: Pakoljatok mindent a szekérre, indulunk a testvéreimhez.

Ezt követően két év igen nehéz körülmények közt eltöltött székelyabodi lelkészválasztás következett, s ezután hívta meg lelkipásztorának Selye, a Marosvásárhelytől 30 kilométerre levő hegyi falu. Péterfy Károly itt szolgált 25 éven át, nyugdíjazásáig. Életét itt is a magányosság jellemezte. Közben még hét gyermekük született, közöttük a jelen emlékezés anyagát szolgáltató két lelkipásztor fiú, a lelkész-helytörténész László, ki utóbb egy életen át volt Nagykend lelkipásztora és a legfiatalabb Ferenc a tanár-lelkipásztor a jótollú emlékiró. A nyugállományba vonulást követően Péterfy Károly visszatért a torboszlói családi házba s ott élte le élete utolsó hét esztendejét. A család feljegyzései szerint ekkorra már alábbhagyott kurucos természete és inkább virágait ápolgatta. Nagy öröme volt az 1940-es esztendő és szerencséje, hogy nem érte meg a folytatást.

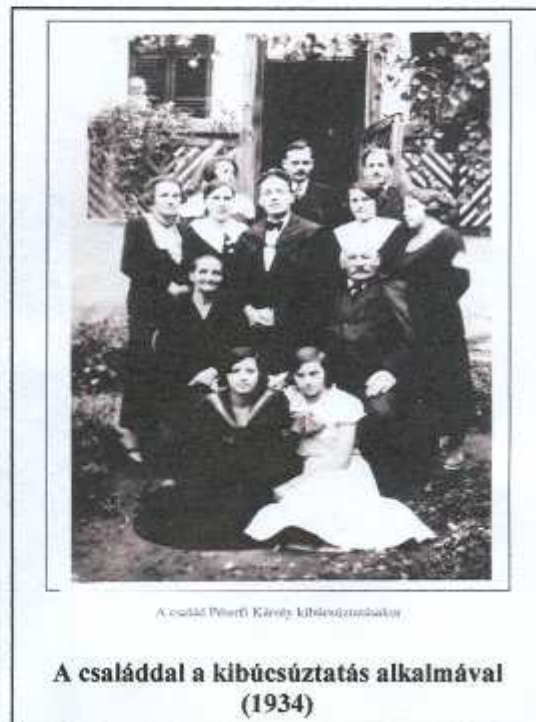
De mindennek ellenére a felhőtlenkedés induló Pusztakamarási évek valójában mégis igen keménynek bizonyultak. A 12 év alatt kiépített egzisztenciának hirtelen is szakadt vége. Az öreg báró meghalt s örökébe lépett az energikus fiatal örökös. Elkezdte az uradalom átszervezését. Elkerülhetetlenné vált az ütközés a hajlíthatatlan lelkipásztorral. Feltehetően nagy jelenet zajlott le a rangot, címet nem ismerő

Családi történet szerint halálos ágyán így szólt feleséghez: „Giza! tíz évet adok neked, annyit élhetsz még, várlak.”

**Péterfy Károly (1868-1941)
idősebb kori képe**

**A családdal a kibúcsúztatás alkalmával
(1934)**

S ha már itt tartunk és Pusztakamarás egykor volt magyarjait leltározzuk, akkor Luczay Gizella is megérdemel még néhány sort. A kornak szelleme, a mezőségi kemény magyar sorsban nevelkedés hatása vagy mi tette, hogy az álmodozó és művészi ambíciókat dédelgető gyermeklány zokszó nélkül válik 14 gyermekes családanyává egy keményfejű, konok lelkipásztor mellett, kíséri ki a pusztakamarási temetőbe négy gyermekét s szolgálja végig 43 éves házasságát, majd azt is ami utána következett, és viseli a zord történelem csapásait. Közben a gyülekezetek szeretetét élvezzi. Szervezi őket, vigasztal, kultúrárt terjeszt, színdarabot, verset ír.

Az emlékiratokat végiglengi a Nyárád-menti és belsőmezőségi családok összetartásának szelleme és a szeretet és egymásért érzett felelősség megannyi megnyilvánulása. Ugyanakkor a kemény sorscsapások és a mostoha életkörülményekhez való alkalmazkodás már-már hihetetlen képessége.

S mivel múltunkba tett kirándulásunkon most is Pusztakamaráson járunk, említsem meg a szövérdi Szászok, a Luczayak és a kibédi Péterfyek kapcsolatának egy ide vonatkozó kis történetét is, melyet örömmel fedeztem fel az átolvasott iratokban.

Luczay Gizella leánytestvérét Luczay Ilonát a Kemények tisztartójának, szövérdi Szász Ferencnek második fia, József vette nőül. Amikor a családnak a románok elől kellett menekülnie, Bükkösön ők fogadják be mindnyájukat. Később is mikor hiányt szenvedtek, Bükkörsről – az ügyes és sikeres – Szász Józsefektől jött a segítség. Ők ekkor már 1500 hold saját és 1500 hold bérelt birtokon gazdálkodtak, és a román földreform után is megmaradtak egy viszonylagos jómódban. Az emlékirat hangsúlyozza, hogy a pusztakamarási születésű szövérdi Szász József mindenben egyetértett nejével Luczay Ilonával, mikor az testvérét Gizellát és családját támogatta.

E kiegészítés után térjünk vissza főhősünk történetének végéhez.

A végtisztességről fia Ferenc így ír:

„1941. november 7.-én délután hosszú fekete sor kígyózott a Torboszlóból kivezető, meredek, esőmosta úton. A sötét mocskos fellegekből szüntelenül permetező eső növesztette az amúgy

is latyakos út sarát. A menet a dombtetőn fekvő temető felé vonszolta magát. Az élen, mint két fekete holló, a palástját magához szorító pap és a kántor haladtak. Közvetlenül utánuk négyes sorokban komor férfiak és nők sokasága dagasztotta a sarat. A kántor visszafordulva hangosan bemondta a temetési ének egy-egy sorát: „Megyek síromba nyugalomba”, majd rákezdett a dallamra, amit a sötét sokaság vele együtt kesergett. Két őlesszarvú ökör közönyösen húzta a szekeret, ami egy hatalmas fekete koporsó alatt nyikorgott. Közvetlenül a szekér után anyámat két fia támogatta, ott lépkedett a halott tíz gyermeke, vejei. Menyei, unokái.

Kiérkezve a domb tetejére nyolc markos székely lehúzta a szekérről a koporsót, két fekete rudat dugott alája, és lassan, nehézkesen a nem messze lévő kiásott sír tátott szája felé helyezték. Közben a tömeg körülgyűrűzte a nyelésre kész sírgödört. A családtagokon, rokonokon kívül voltak ott selyeiek, torboszlóiak, magyarósiak, abodiak. Hiába próbálta megakadályozni az őszi eső szemetelésével, nyúlós sarával, ami jár az jár, meg kell adni a végtisztességet Bekecsalja legidősebb papjának...

Amikor a mélybe leengedték a súlyos koporsót, mindnyájunk szeméből őszinte gyermeki könny hullt ki. Ami jött elsősorban Apámért, akit ezután tiszta lélekkel, félelem nélkül szerethettünk, de hullt azért is, mert ez a föld nemcsak apánkat nyelte el, hanem családunk életének egy olyan korszakát is betemette, ami minden nehézsége ellenére is szép volt, felejthetetlen lesz és marad örökre.”

Péterfy Ferenc
a családtörténet egyik leírója,
a legidősebb fiú

Péterfy László
a családtörténet másik kútforrása,
a középső fiú

2008. július 10.

Szász István Tas